№ 90 Հինգշաբթի Օգոստոսի 14 1886 Հինգշաբթի Օգոստոսի 14 № 90

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ. Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է՛ ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Շուշուց. Նամակ Բագուից. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բօլգարիա. Հայդլբերգի համալսարանի հինգհարիւրամեակը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կեանքի պատկերներ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Օգոստոսի 1-ին

Անցեալ յուլիս ամսի 27-ին քաղաքիս հայ հասարակութիւնը սորա ներկայացուցիչ պ. Առաքել Խաչատրեանի հրաւիրագրով կանչված էր տեղիս ակումբի դահլիճը քաղաքում մի «փոխատու խնայողական ընկերութիւն» բացելու խնդիրը քննելու համար: Ժողովը եկան աւելի քան քառասուն մարդ, որոնց թւում կային քաղաքիս մեծ դրամատէրերի, պետական ծառայողների, մանր դրամատէրերի, ուսուցիչների և արհեստաւորների դասակարգերին պատկանող անձինք: Նիստը բացուեցաւ նախագահութեամբ Դ—ր Աւետիս Արասխանեանցի, որին նրա հետազօտական ճանապարհորդութիւնների դէպքը բերել էր մի քանի շաբաթով այդ քաղաքը: Քարտուղարն էր պ. Համբարձում Առաքելեանց: Խօսքը տրվեցաւ պ. Խաչատուր Խաչատուրեանին, որին պատկանում էր յիշեալ ընկերութեան հիմնելու գաղափարը և որի յորդորանքով գումարված էր ժողովը: Պ. Խաչատուրեանը բացատրեց այն միտքը, որ Շուշւայ նման մի քաղաք, որը Թիֆլիսից և Բագուից յետոյ երևի թէ ամենաբազմամարդ քաղաքն է ամբողջ Կովկասում, քանի որ նա ունի աւելի քան 30 հազար բնակիչ, չէ կարող մնալ առանց մի վարկային հիմնարկութեան: Դրանով պ. Խաչատուրեան յայտնում է մի ճիշդ միտք, քանի որ, որպէս ակնարկեց նա ինքը, Շուշիում, բացի մեծ դրամատէրերից, որոնք մեծ ոյժ են կազմում մեր առևտրական կենտրոններում և որոնք զանազան բանկերի հետ մշտական յարաբերութիւնների մէջ են, նոյն Շուշիում կան բազմաթիւ թէ հայ և թէ թուրք մանր վաճառականներ, արհեստաւորներ և զանազան կարգերի ծառայողներ, որոնք միշտ կարօտ են էժան վարկի մի կողմից և ապահով աւանդապահ դրամարկղի միւս կողմից: Այդ երկու գործերն ևս այժմ կատարում են հարուստ և կամ հարուստի համբաւը վայելող տեղական դրամատէրեր: Պ. Խ. Խաչատուրեանի առաջարկած ընկերութեան սահմանադրութիւնը ամբողջապէս ամփոփված է այն կանոնադրութեան մէջ, որը անունովս «Կանոնադրութիւն փոխատու խնայողական ընկերութեան» (Уставъ ссудо-сберегательныхъ товариществъ) Ֆինանսական մինիստրութիւնից հրատարակված է: Համաձայն այդ կանոնադրութեան, իւրաքանչիւր անդամ մի անգամից կամ մաս առ մաս վճարում է անդամակցութեան համար մի որոշ գումար և ստանում է իրաւունք գանձարանից փոխ վերցնել իր տուած գումարից վեց անգամ աւելին: Օրինակ, եթէ անդամը տուած է ընկերութեան 100 րուբլի, այդ անդամի վարկը որոշվում է մինչ 600 րուբլի: Ընկերութիւնը ընդունում է նաև աւանդներ անդամակցութեան գումարի տասը անգամեայ չափով: Ընկերութիւնը կարող է իր գործունէութիւնը ընդարձակելու համար փոխառութիւններ անել իր դրամագլխի երկու անգամեայ չափով: Անդամների պարտքերը տրվում են ընկերութեան ինը ամսուայ միջոցում: Ընկերութեան վնասների համար անդամները պատասխանատու են իրանց անդամակցական գումարի տասն անգամեայ չափով: Ընկերութեան գործերը վարում է վարչութիւնը, բաղկացած կառավարչից և նրա երկու օգնականներից, որոնց ընտրում է երեք տարով ընդհանուր ժողովը, որից նաև բղխում է վերահսկող մասնաժողովը:

Յիշեալ մինիստրական կանոնադրութիւնը որոշում է, որ ընկերութեան անդամների թիւը չը պիտի 300-ից անցնի: Ընդհանուր ժողովից ընտրած մասնաժողովը սակայն վճռեց, որ պ. մինիստրին մատուցանելի հաստատութեան խնդրքում նկատվի, որ կանոնադրութեան այդ կէտը պիտի վերացուի այն պատճառով, որ Շուշւայ նման քաղաքի համար այդ թիւը շատ սահմանափակ է:

Կանոնադրութեան ընթերցումից յետոյ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ գլխաւորապէս կանոնադրութեան վերը յիշուած անդամների թւի վերաբերեալ: Մի այլ խնդիր, որը զբաղեցրեց ժողովը, յուզվեց ժողովի նախագահ պ. Արասխանեանցի այս նկատողութեամբ, թէ մինիստրական յիշեալ կանոնադրութիւնը չէ արդարացնում իր վերնագիրը: Նրա ասելով մի ընկերութիւն, որը պիտի գործէ համաձայն ժողովում կայացած կանոնադրութեան, կը լինի ոչ աւել և ոչ պակաս քան «փոխադարձ վարկի ընկերութիւն» (Общество взаимнаго кредита) և ոչ թէ «փոխատու խնայողական ընկերութիւն»: Պ. Արասխանեանցի ասելով, մի փոխատու ընկերութիւն կը լինէր նաև խնայողական ընկերութիւն միմիայն այն ժամանակ, երբ այդ ընկերութեան անդամները պարտաւորված կը լինեն անընդհատ և կանոնաւոր կերպով ամսէ ամիս մտցնել ընկերութեան գանձարանը խնայողութիւններ յայտնի և որոշված չափով, և երբ անդամների վարկը կը համաչափուէր նոցա խնայած գումարների մեծութեան: Այդպէս չէ վարվում մինիստրական կանոնադրութիւնը, որը պահանջում է ընկերութեան անդամներից միմիայն այնքան, որ լրացվի մի որոշ գումար (50 րուբլի կամ աւելի ու պակաս նայած ընդհանուր ժողովի վճռին, որը դեռ մինիստրի հաստատման կարօտ է). այդ որոշ և, յամենայն դէպս, փոքր գումարից դէն՝ կանոնադրութեան համաձայն անդամներից այլ ևս ոչ մի խնայողութիւն չէ պահանջվում, այլ միայն իրաւունք է տրվում անդամներին՝ ընկերութեան աւանդներ (вклады) պահ տալ և այն՝ մինչ մի որոշ գումար (տասն անգամ աւելի, քան անդամակցութեան համար որոշված գումարը): Պ. Արասխանեանց յայտնեց մի և նոյն ժամանակ, որ այդ նկատողութեամբ նա չէ ուզում ասած լինել, թէ պ. Խաչատրեանցի առաջարկած մինիստրական կանոնադրութիւնը աննպատակ է և կամ անյարմար. բայց հասարակութիւնը պէտք է իմացած լինի, որ առաջարկած կանոնադրութեամբ չի ստեղծվի ընկերութիւնների այն տիպարը, որը յայտնի է «փոխատու-խնայողական ընկերութեան» անունով, այլ կը ստեղծվի միայն «փոխադարձ վարկի ընկերութեան» նման մի ընկերութիւն, որին նոյնպէս յաջողութիւն է ցանկանում:

Պ. Արասխանեանցի այս նկատողութեամբ յարուցած վիճաբանութիւններին վերջ տուեց պ. Խ. Խաչատրեանը, խոստանալով որ նրա իսկական միտքը այն էր, որ մօտ ապագայում այժմեան հիմնելի ընկերութիւնը փոխվէր «փոխադարձ վարկի ընկերութեան:»

Վիճաբանութիւններից յետոյ ժողովի նախագահը հրաւիրեց ներկայ եղող պարոններին՝ այս ընկերութեան անդամ դառնալու ցանկութիւնը յայտնել իրանց սեփական ստորագրութեամբ: Այդ հրաւէրին հետևեցին 36—37 պարոններ. ընտրվեց մի մասնաժողով վճռելու համար մի երկու խնդիրներ և ֆինանսների պ. մինիստրին պատշաճաւոր խնդիրք տալու հարկաւոր տնօրէնութիւնները կատարելու համար:

Նիստը տևեց մօտ երկու ժամ:

Շուշեցի

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Օգոստոսի 3-ին

Յուլիսի 30-ին տեղիս Մարդասիրական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ ընդհանուր ժողով արժանապատիւ հայր Խորէն Միրզաբէկեանցի նախագահութեամբ:

Ժողովի նպատակն էր ընտրել Բագուի երկսեռ երկդասեան նոր բացվելիք դպրոցաց համար հոգաբարձուներ: Ներկայ գտնվող մօտ 40 անդամներից, գաղտնի քուէարկութեամբ, թերթիկներով ընտրվեցան պ.պ. Անտօնեանց (20 ձայնով), Կարապետեանց (13), Բաղիրեանց (13) և Տէր-Մարկոսեանց (11):

Ընտրողութիւնից յետոյ պ. Բաղիրեանց յայտնեց թէ շատ կը ցանկանար հոգաբարձութեան պաշտօնը ստանձնել, բայց հիւանդութեան պատճառով ստիպված է հեռանալ: Ժողովը միաձայն յարգելով պ. Բաղիրեանցի հրաժարվելու պատճառը, ազատ համարեց նրան և ընդունեց պ. Ղուկասեանցին (9 ձայն):

Օգոստոսի 1-ին կայացաւ նորընտրեալ հոգաբարձուների առաջին նիստը: Այդ նիստում մասնակցութեամբ պ. Ա. Գալստեանցի, խօսեցին բացվելիք ուսումնարանների նիւթական միջոցների և նոցա տալիք կազմակերպութեան մասին: Այդ երկու խնդիրները բաւականաչափ լուծվեցան և որոշվեցաւ առ այժմ բանալ մայր եկեղեցու՝ բակում երկսեռ երկդասեան ուսումնարան և ընկերութեան օժանդակութեամբ ու եկեղեցական արդեանց մի մասով բանալ քաղաքիս Շամախի թաղ անուանեալ բաժնում միդասեան երկսեռ ծխական ուսումնարան: Այդ մասին արդէն կարևոր կարգադրութիւններ տեսնված են և նիստը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

—

ԽՆԴԱՄՈԼԻԿ ԱՂՋԻԿԸ

Զ.

Երբ Ղուկաս աղայ բաժնուեցաւ Արթաքի աղայէն, ճանապարհին կը մտածէր թէ ինչ ընելու էր: Ազատուելու ամենէն կարճ միջոցը կը համարէր նշանը ետ ընել, լմցնել: Այս որոշումը գրեթէ տալու վրայ էր, բայց սիրտը չը դիմացաւ. խեղճ աղջիկը այնքան կապուած էր նշանածին հետ, նշանը ետ ընել աղջկան արիւնը մտնել ըսել էր: Բայց ինչ ընէր: Կը մտածէր ծախել ունեցած կարասիքները և անոնց գինովը ազատել բաժնեթղթերն. բայց այդ կարասիքներն ինչ կը բռնէին: Եւ եթէ ծախէր ինչի վրայ նստէին: —Վերջապէս մէջէն ելնելու ուրիշ ճանապարհ չէր գտներ, բայց եթէ կանչել Արթաքի աղան, հասկցնել ամէն բան և ըսել որ մինչև աշուն սպասէ. աշնան անպատճառ տպարանները պէտք կունենան գրաշարի, ինքն ալ գործի կը մտնէ և դրամները կը վճարէ: Այս մտածութեամբ քիչ մը հոգի առաւ. կարծես թէ ամէն ինչ յաջողած էր և հանգարտած տուն գնաց: Այս որոշումը լաւագոյնը կը համարէր և սակայն կը վարանէր ի գործ դնել:—Աս շաբաթն ալ անցնի կըսէր:—Նոյն շաբաթն ստիպուեցաւ դարձեալ երկաթուղի մը գրաւի դնել: Որոշած էր այդ գործը կարգադրել անպատճառ յաջորդ շաբթուն մէջ, բայց կիրակի օրը, կէսօրէն վերջ, երբ կը պատրաստուէր դուրս ելնելու, դուռը զարկին և Արթաքի աղան եկաւ: Ղուկաս աղայ չուարեցաւ. Վարդենի տուտուն շատ ուրախացաւ, իսկ Արմիկին խելքը գլխէն թռաւ: Դժբաղդաբար Արթաքի աղային երեսը չէր խնդար: Նստաւ գրեթէ պաշտօնական ձևով. ֆէսը հանեց քովը դրաւ. թաշկինակն հանեց, քրտինքը սրբեց. սովորական հարցուփորձներն ըրին իրարու, Արթաքի աղան քիթ բերան կընէր: Արմիկ ու Վարդենի տուտուն զարմացած մնացին:

—Էյ նայենք ըսաւ, գալ շաբթու հարսանիքնիս կընենք, անանկ չէ:

Այս խօսքին վրայ Արմիկի սիրտը հանդարտեցաւ. ինքն ալ երկար ատենէ ի վեր սրտադողի մէջ էր տեսնելով որ օժիտը պատրաստելու խօսք չը կար:—Իսկ Վարդենի տուտուն չախորժեցաւ. միթէ պատշաճ էր այդպիսի խօսք ընել աղջկան քով:

—Ինշալլահ, ինշալլահ, Աստուծով կընենք. ետքը կը խօսենք, վրայ բերաւ Ղուկաս աղայ:

—Չէ, չէ, ըսաւ Արթաքի աղայ, ձայնը դողդղալով և կրքի չեշտերով, հաստատ խօսք կուզեմ. անանկ բան չըլլդեմ. աս հինգշաբթի պատրիարքարանի նշան պիտի տրուի և քեսէ պիչէն պիտի ըլլայ:—Արթաքի աղայ կը խօսէր գետինը նայելով:

Ղուկաս աղայ Թրքերէն ըսաւ.

—Այս տեղն այդպիսի խօսքերու տեղը չէ, վաղը կը տեսնուինք, կը խօսենք:

Արթաքի աղան գլուխն երերցնելով և քրտինքը սրբելով—ատանկ բան չեմ գիտեր, ըսաւ և ուզեց երկաթուղիներն աչքովը տեսնել:

—Քա, մեղայ, աս ինչ խօսքեր են, ըսաւ Վարդենի տուտուն:

—Ես ըսածս գիտեմ, ես ըսածս գիտեմ, ալ ծառք՝ կուտայ ինծի ախտար խաչցնելնիտ:

—Ի՞նչ կըսես, Արթաքի աղայ, կը վայլէ՞, խօսքեր են ատոնք, ըսաւ Վարդենի տուտուն և գըրպանէն բանալին հանելով գնաց կանանչ սնդուկը բանալու:

—Տես, սիրտդ թող րահաթնայ, ըսելով սնդուկը կը բանար. բայց դժուար կը բացուէր:

—Պէ կնիկ կեցիր, կըսէր Ղուկաս աղան—բայց կարծես թէ տեղէ գամուած էր, աւելի խօսք մը չը կրցաւ ըսել:

—Պէ ախպար, կըսէր Արթաքի աղային, աս տեղն ասանկ խօսքերու տեղն է մի:

—Ես գիտեմ, ես գիտեմ, կըսէր Արթաքի աղան, որ գրեթէ ալ ինքզինքը կորսնցնելու վրայ էր:—Անցածները սարաֆին չըմէն տըֆէր կարես եղեր: Պահ չէ խաբուն, ամուճաս տեսեր է, ան ըսաւ, ամէն բան գիտեմ:

Արմիկ չուարած կեցած էր:

—Ճանըմ Արթաքի աղայ, ինչ ես եղեր ասօր, ատանկ խօսքեր կըսուի:

—Ինչու չը պիտի ըսուին. մարդդ ամիսներով գործի չէ, ձեզի ինչով կապրեցնէ:

—Խելքիդ էկար, ըսելով Վարդենի տուտուն բացաւ բարկութեամբ սնդուկը և ձեռքը խորը խոթելով մէկ թուղթ մը դուրս քաշեց յաղթական կերպով:

—Իշտէ, ա՛ռ նայէ, և նետեց թուղթը սենեակի մէջ:—Նա՛, մէյ մ՚ալ, ըսելով ուրիշ մ՚ալ հանեց:—Ետևէն ուրիշ մ՚ալ. Արթաքին մի քիչ շփոթած մնաց. Ղուկաս աղայ ժողվեց թուղթերը: Բայց Վարդենի տուտուն այլ ևս ձեռքը դուրս չէր հաներ սնդուկէն և սնդուկը տակն ու վրայ կընէր:

—Ո՞ւր մնացեր են մէկալները, կըսէր:

—Մի փնտռեր, մի փնտռեր, ըսաւ Ղուկաս աղայ, ետքը կըսեմ:

—Հիմա տեսա՛ք, ըսաւ Արթաքի աղան յաղթանակաւ. ես ըսածս գիտեմ:

Արմիկ սկսաւ լալ: Արթաքի աղայ ֆէսը գլուխը դրաւ, ոտքի ելաւ:

—Ալ լմնցած է, ըսաւ, ինծի համար: Աս բերածըս տուէք ես կերթամ:

—Ո՞ր բերածդ, ըսաւ Վարդենի տուտուն, աչքերը բացած:

—Մատնիս կուզեմ:

—Մատնիդ մի՛: Քեզի պէս անօրէն, անաստուած, աս զաւալը աղջկանը սիրտը թունդ հանես, հիմա ալ ելլես փախչես: Ատ ծառք չիտար, մէյ մ՚ալ ելեր մատնի կուզես ետ: Հայդա մեր անխտար չերպէթները, մեր անխտար անուշները. թափած թափթփածներս արտանէր փսխես հիմէն:

Բայց Արմիկ բարկացած մատնին հանեց մատնէն և նետեց Արթաքիին երեսը, սակայն Վարդենի տուտուն բազէի պէս յարձակեցաւ մատ-

թարուք համարեց հայոց և տեղական ռուսաց թերթերի միջոցով յայտարարել ի գիտութիւն ծնողաց: Այդպէս վաղօրոք յայտարարելու նպատակը այն է, որ ծնողները կարողանան պատրաստել իր ժամանակին ծննդական վկայականները:

'Ի դէպ. մինչև այժմս մեր Թեմական և ծխական դպրոցներում բոլորովին ուշ չեն դարձրած ծննդեան վկայականների վրա, աշակերտներին ընդունել են առանց որ և է մի դօկումենտի: Վեհափառի կարգադրութեան համաձայն նոր կանոնադրութեան մէջ յիշված է որ ծննդական վկայականները դպրոցական իշխանութեան ներկայացնելը պարտաւորեցուցիչ պիտի լինի: Դորանով բաւականաչափ դիւրանում են բոլոր այն նեղութիւնները, որոնք կրել են մինչև այժմ, ինչպէս յայտնի է, ծնողները ծննդական վկայականները ստանալու համար: Հազիւ թէ 100 աշակերտից մեր ուսումնարաններում 10 ունեցել են մետրիկաներ: Ցանկալի կը լինէր և այն որ իւրաքանչիւր ծնող հէնց երեխան մկրտելու օրից աշխատէր ստանալ և ծննդական վկայականը:

Ն. Ց.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Յուլիսի 30-ին

Մաքրութեան հարցը օրվայ խնդիր է դառած Ախալցխայի համար: Քանի, քանի անգամ այդ խնդիրը արծարծվել է թէ մասնաւոր շրջաններում, թէ քաղաքային Դումայի մէջ, և թէ մինչև անգամ լրագիրներում, սակայն մեր քաղաքը դեռ ևս կեղտոտութիւններով ապականված է: Լսելով, որ մեր հարևան Թիֆլիսը արդէն նախազգուշութեան միջոցներ է ձեռք առնում անսպասելի պատահարներին դիմադրելու և ստիպողական միջոցներ է գործ դնում քաղաքի մաքրութեան համար, ակամայ մտածում եմ թէ ինչու անտարբերութեամբ լռում են մեր բարեկարգիչները: Ամսիս 17-ին, իբրև իրաւասու, քաղաքի մաքրութեան մասին մի ծրագիր ներկայացրի քաղաքային վարչութեանը Դումայի խորհրդածութեան յանձնելու: Չը նայելով, որ պ. քաղաքագլուխը, վարչութեան անդամների ներկայութեամբ ապահովացրեց ինձ, ամսիս 23-ին նշանակելու այդ հարցի վերաբերութեամբ նիստը, սակայն, ինչպէս երևում է, սպասում է մի յարմար առիթի: Հին իրաւասուներից մի քանիսը հաստատում են, որ նրանք արդէն պարտաւորեցուցիչ վճիռ են կայացրած քաղաքի մաքրութեան համար, որպիսին չէ գործադրվում մինչ ցարդ: Ինչու համար չեն հսկում Մարտաչայի վրա, որ միշտ անմաքրութեան կենտրոնն է եղած, և թոյլ են տալիս նոր արտաքնոցներ բանալու դրա վրա. Թողնենք քունջ ու պուճախները, չէ՞ որ այդ Մարտաչայի վերայից ամեն օր անց ու դարձ է անում համարեա ամբողջ քաղաքը. դրա տարածութեան վրա են կենտրոնացած քաղաքի երևելի փողոցները:

Վարչութեան պատասխանը միշտ լինում է քաղաքային կասսայի դատարկութիւնը: Բայց չէ՞ որ մաքրութիւնը՝ որ առողջապահութեան գլխաւոր ֆակտօրն է, կեանքի և մահու խնդիր է. ինչ անենք թէ կասսան դատարկ է, միթէ չէ կարելի գործադրել ստիպողական միջոց և պահանջել մաքրութեան անունով լրացուցիչ հարկ: Ես կարծում եմ, մինչև անգամ ամեն մարդ մասնակցելու է այդ լրացուցիչ հարկին. և եթէ մեր իրաւունքը մեզ թոյլ չէ տալիս, գոնեա մենք ներկայացնելով մեր հանգամանքները ուր հարկն է, կարող ենք յուսալ իրաւունք ստանալու այդ բացառական միջոցներին դիմելու համար: Վերջապէս ժամանակ է վճռողական քայլ անելու մաքրութեան հարցի վերաբերութեամբ. մեզ ինչ օգուտ տուեցին այն մի քանի հարիւր մանէթների կարբօլեան թթուն և այլ հակավարակիչ նիւթերը, (որոնք դեռ մնում են անձեռնմխելի), մինչդեռ մենք ինքներս ենք վարակում օդը մեր անմաքրութիւններով: Գիտեմ, քանի որ երևում է խօլերայի խրտուիլակը, մենք առ ժամանակ աւելել ենք տալիս փողոցները և մի քանի օր խեղդում թողով անցուդարձ անողներին, յետոյ կրկին կը մոռացվի ամեն բան,—նոյն Մարտաչայը, նոյն ապականութիւնը մենք բաղդ ունենալու ենք ամեն օր տեսնելու և զարշահոտութիւնները շնչելու: Մեզ ինչ փոյթ, թէ մի քանի արտաքնոցների խողովակներ գոցելով, որոնք ուղղված են այդ Մարտաչայի վրա, պէտք է մեզանից խուովվին սագերը. չէ որ ընդհանուր բարիք արած կը լինենք քաղաքին և մաքրութեան պահապաններ կարգելով և չարժական արտաքնոցներ հաստատելով (ինչպէս յիշված են ծրագրում) մի մեծ չարիքից ազատված կը լինենք ընդ միշտ:

Փողոցների մաքրութեան հարցից յետոյ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել մեր մրգավաճառների և նպարավաճառների վրա:

Ախալցխայում ստացվում են 305 օրինակ պարբերական հրատարակութիւններ.—օրաթերթ 96, օրինակ շաբաթը երեք անգամ հրատարակվող 22, շաբաթաթերթ 86, երկու շաբաթը մի անգամ հրատարակվող 22, և ամսաթերթ 79 օրինակ: Հայերէն լեզուով «Աղբիւր» 44 օրինակ, «Մշակ» 18, «Նոր-Դար» 14, «Արձագանք» 12 և «Մեղու-Հայաստանի» 3 օրինակ: Վրաց լեզուով ստացվում է «Իվէրիա» 9 օրինակ: Միւսները ռուսաց լեզուով են, որոնցից տասից աւել ստացվում են հետևեալ հրատարակութիւնները.—«Нива» 23, «Досугъ» և «Дѣло» 20, «Кавказъ» 19, «Сенат. Вѣдомости» 14 և «Новое Обозрѣніе» 12 օրինակ:

Ա. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսիս 9-ին, շաբաթ օր անկարող եղանք հրատարակել «Մշակի» համարը:

Նիկոլսկի գործարանի տէր Ս. Մօրօզօվ կամենալով մեծ քանակութեամբ բամբակ մշակել տալ Կովկասում, ուղարկել է Ամերիկա, ինչպէս լսել է «Новости» լրագիրը, երկու գիտնական գիւղատնտեսներ, այդ բոյսի մշակութիւնը այնտեղ ուսումնասիրելու համար: Առաջիկայ աշունքից կը սկսուի այդ գործի կազմակերպութիւնը:

—

Թիֆլիս եկան երկու գերմանացի սպայ: «Нов. Об.» լրագիրը լսել է, որ դրանք մտադիր են այցելել Անդրկովկասի նշանաւոր տեղերը, ի միջի որոց,—լրագրի կարծիքով,—ռազմագիտական մեծ նշանակութիւն ունեցող Կարս և Ալէքսանդրօպօլ քաղաքները:

—

Խօսելով գիւղական բանւորներին վարձելու նոր օրէնքի մասին, «Экономическій журналъ» այն միտքն է յայտնում, որ այդ օրէնքը լայն գործադրութիւն ունենալ չէ կարող հարաւային Ռուսաստանում, որտեղ բանւորների դրութիւնը բոլորովին ուրիշ պայմաններով է շրջապատված: Ռուսաստանի հարաւային կողմերում բանւորների մեծ մասը եկւորներ են: Ուրեմն այդտեղ բանւորների վարձելու հարցը երկու տեսակի է բաժանվում. տեղական-բանւորների և եկւոր-բանւորների վարձելու հարցը տարբեր են միմեանցից: Եկւոր-բանւորները սովորաբար վարձվում են օրով: Հրատարակված օրէնքները օրով վարձվող բանւորների համար դժուար գործադրելի են:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՕԼԳԱՐԻԱ

Սեպտեմբերի 6-ի յեղափոխութիւնից դեռ չէ անցել մի տարի, և ահա Բօլգարիան ծնեց օգոստոսի 10-ի յեղափոխութիւնը: Իշխան Ալէքսանդր գահընկեց եղաւ,—ահա այն լուրը, որ հեռագիրը կայծակի արագութեամբ թռցրեց աշխարհի չորս կողմը: Հազիւ էր սկսել ասպարէզից մի կողմ իջնել բօլգարական խնդիրը և ահա նա նորից հանդէս է գալիս աւելի բուռն, աւելի ազդու և աւելի վիպական ձևով: Տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի յեղափոխութիւնը, ոտի կանգնեց Բօլգարիան: Առաջ եկաւ Տաճկաստանը. պատերազմի դաշտը դուրս եկաւ Սերբիան. դրօշակը պարզեց Յունաստանը. Իշխան Ալէքսանդր իր բռնած դիրքով զարմանք պատճառեց. գումարուեցաւ Պօլսում դեսպանաժողով: Անցան ամիսներ. դիպլօմատիան զանազան ելևէջներ գործեց. վերջապէս մի կերպով գէթ ժամանակաւոր խաղաղութիւն հաստատուեցաւ Բալկանի վրա, և գումարվեցաւ բօլգարական ազգային ժողովը: Հազիւ Եւրօպայի ուշադրութիւնը դարձաւ դէպի Իռլանդիա, Ֆրանսիա և աւելի հեռու, և այդ միջոցին, երբ ամեն կողմից կասկածներ էին յայտնվում եւրօպական խաղաղութեան մասին, Ժուրժևօից հեռագիրը լուր է բերում, որ Կարավէլօվ, Ցանկօվ և ուրիշները, իշխան Ալէքսանդրի բացակայութեան միջոցին, հիմնեցին ժամանակաւոր կառավարութիւն, հրաժարեցրին իշխանին գահից, և որ Ալէքսանդր գահից հրաժարվելու թուղթը ստորագրեց և արդէն ձերբակալված է......: Ուրեմն Բալկանի վրա նոր փոթորիկներ: Բալկանի վրա հաստատած դրութիւնը այդպիսով մի տարի էլ չը դիմացաւ..... Բօլգարական ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ նշանակվեցաւ միտրօպօլիտ Կլեմենտ. արտաքին գործերի մինիստր Ստօեանօվ. ներքին գործերի մինիստր՝ Ցանկօվ. պատերազմական մինիստր Նիկիֆօրօվ. արդարադատութեան մինիստր՝ Բօդօսլաւօվ. ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր՝ Վիլեչեվ: Հեռագիրը նորանոր լուրեր է հասցնում մեզ այդ նշանաւոր յեղափոխութեան մասին: Ուշադրութիւնը նորից դարձաւ դէպի Բալկան: «Fremdenblat» կարծում է, որ իշխան Ալէքսանդրի գահընկեց անելը մի անսպասելի բան չէր մեծ պետութիւնների համար: Պաշտօնական «Post» խոստովանում է, որ այդ բանը չի խանգարի եւրօպական խաղաղութիւնը, իսկ կիսապաշտօնական «Հիւսիսային գերմանական լրագիրը» ասում է, որ բօլգարական անցքերը չեն շօշափում գերմանական շահերը:

ՀԱՅԴԼԲԵՐԳԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Եւրօպական լրագիրները ահագին էջեր են նւիրում Հայդլբերգի համալսարանի պատմութեանը և հինգհարիւրամեակի տօնախմբութեան նկարագրութեանը: Գլխաւոր կէտերի հետ աւելորդ չենք համարում ծանօթացնել մեր ընթերցողներին:

Ինչպէս արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, նորերումս տօնվում էր Հայդլբերգի համալսարանի հինգհարիւրամեակը: Առաջին համալսարանները Արևմտեան Եւրօպայում սկսվեցան երևալ XII դարում, նախ Իտալիայում (Բօլօնիա), յետոյ Ֆրանսիայում (Փարիզ) և, վերջապէս, Անգլիայում (Օկսֆորդ): Առաջինը—Բօլօնիայինը՝ ներկայացնում էր գիտնականների մի խումբ. այդտեղ դասաւանդութիւնը երկրորդ տեղըն էր բռնում: Մինչդեռ Փարիզում և Օկսֆորդում նա առաջին տեղն էր բռնում: Այդ առաջին համալսարանները նախատիպար էին յետագայ համալսարանների համար, որոնք սկսվեցան երևալ XIV դարում: Այդ դարում հիմնած համալսարաններից յայտնի են Պրագայինը, Վիէննայինը, Ժընէվայինը և, վերջապէս, Հայդլբերգինը (1386): Միջին դարերում համալսարանները մեծ դեր էին կատարում թէ կրօնական, թէ քաղաքական հարցերի վճռելու մէջ: Նրքա մինչև անգամ ներգործում էին պապերի ընտրութիւնների վրա: Ինչպէս յայտնի է, 1308 թւականին Ֆրանսիայի Փիլիպպոս IV Գեղեցկի ազդեցութեան շնորհիւ պապական աթոռը փոխադրվում է Ավինիօն, ուր որ մնում է մինչև 1378 թւականը: Այս թւակա-

---

նին վրայ և գետնէն առնելով գրպանը դրաւ:

—Է՛յ նայեցէք, ես Պատրիարքարանով ատ մասին կառնեմ մի՞ չէ:

Եւ հայհոյելով Արթաքի աղայ սանդուղներէն իջաւ, դուռը ուժով մը փակեց և գնաց: Դրացիները պատուհանները խփած կը դիտէին զարմացած:

—Քա՛, մենք կըսէինք քի պան մը ըլլալու է քի աս մարդը չի գար: Քա աճապա ինչ եղաւ:

—

Է.

Երբ մինակ մնացին Ղուկաս աղայ, Վարդենի տուտուն և Արմիկ, ամէնքն ալ ապշած էին: Արմիկի դէմքը սրտաճմլիկ էր, կուլար, կուլար: Ղուկաս աղայ ամօթահար էր. միայն կը ծխէր: Վարդենի տուտուն մասնակից էր ամուսնոյն ամչնալուն:

—Ա՜խ, ախչիկս, ինչ ընենք, ըսաւ վերջապէս Ղուկաս աղայ. անօրէն անաստուածները գլխ գործէս հանեցին. հոգ մընէր. շուտ տեղը կը գըտնեմ. ես քեզ աւելի աղէկ մարդու մը կուտամ:

—Վա՜յ, կըսէր Վարդենի տուտուն որ ընազդմամբ ամուսնոյն դաշնակից էր առայժմ, աղջիկս, խըսմէթ ունիս եղեր քի աս բանը եա մնաց, վա՜յ վա՜յ, աս ինչ մարդ է եղեր:

Բայց Արմիկ կը շարունակէր լալ: Քիչ ետքը սկսան գալ դրացի կիներն, իմացան որ նշանը ետ եղած է, բայց ինչու համար, այդ չը կըցին տեղեկանալ. ընտանեկան գաղտնիքը առ այժմ կը մնար ընտանիքին մէջ: Դրացի աղջիկները սիրտ ուտային Արմիկին: Բայց ինչ որ ըրին դուրս չելաւ պտըտելու: Օրը շատ տխուր անցաւ: Ղուկաս աղա սրճարան գնաց. շատ ուշ եկաւ տուն, պատառ մը բան կերան լուռ մունջ ու պառկեցան:

Այնուհետև այլ ևս Ղուկաս աղայ ամէն օր չէր երթար Պօլիս. ընտանիքը խաբելու հարկին մէջ չէր: Բոլոր յոյսը աչնան վրայ էր: Մնացած երկաթուղիներն ևս դրաւ դրաւ. բայց տեսաւ որ շատ տոկոս կը տրուի, մանաւանդ ստակի ալ պէտք կար. ծախեց ամէնքն ալ, վճարեց պարտքերը, քիչ մը բան աւելցաւ, զայն ալ գործածեց:

Արմիկ շատ փոխուեցաւ. բոլոր երջանկութիւնը ցրուած էր մէկ րոպէի մէջ. չունէր յոյս մը, չունէր մխիթարանք մը. քիչ ատենէն ծախեցին սիրական հաւերն ալ. իրենք չունէին ուտելու հաց, հաւերուն կեր պիտի՞ տային: Իւր սրտին մեծ հարուած մը եղաւ հաւերէն բաժնուիլն: Այլ ևս չէր խնդար առաջուան չափ. շատ անգամ մտատանջութեան մէջ էր: Նշանածէն բաժնուելէն վերջ հիւանդացած էր. թէպէտ անկողնէն ելած բայց միշտ տկար էր: Ամառը շատ տխուր անցաւ. գրեթէ դուրս չելան տունէն. Վարդենի տուտուն հարկադրուեցաւ լուացքի երթալ և մի քիչ ստակ ճարել: Աչունը կուչանար. խեղճութիւնը տան մէջ տիրած էր: Արմիկ օրէցօր կը նիհարնար. հարկ եղաւ բժիշկի մը ցոյց տալ. Բարիզէն նոր եկած բժիշկներ կային որք դեղարաններու մէջ ձրի կը նայէին անոնցմէ մէկուն տարին: Քննեց, նայեցաւ, բան մը չըսաւ. պատուիրեց որ լաւ ուտէ, լաւ օդ առնու, և զբօսնու: Կարծես թէ ծաղր մ'էր: Ետ դարձան եկան. չոգենաւէն ստակը վրայ տուած էին: Ուրիշ օր մը Ղուկաս աղա առանձին գնաց բժշկին որպէս զի տեղեկութիւն առնու: Բժիշկն ըսաւ որ եթէ աղէկ նայուի ատեն մը կերթայ. բայց յոյս չը կայ: Ղուկաս աղայ չէր գիտեր ինչ ընէր. կը բարկանար, բայց ինչ օգուտ: Իւր բոլոր դրացիներն ու ծանօթները աղքատ մարդեր էին. ոչ մէկէն օգնութիւն մը կրնար յուսալ:

Օր մը Ղուկաս աղայ հանդիպեցաւ ճանապարհին պ. Եղ. Տէմիրճիպաշեանին որ նախկին խասգիւղցի մը լինելով, երբեմն երբեմն անդ կերթար: Ղուկաս աղայ շատ անգամ շարած էր պ. Տէմիրճիպաշեանի յօդուածները և իրենց միջև կար հեղինակի մը ու գրաչարի մը մտերմութիւնը: Պ. Տէմիրճիպաշեան շատ զարմացաւ տեսնելով Ղուկաս աղան ցերեկ ատեն Խասգիւղ էր: Գրաչարն իր վիճակը բացատրեց և ըսաւ:

—Եղիա էֆէնդի, ամէն օր ճառերուդ մէջ, յօդուածներուդ մէջ կողբաս վարժապետներուն, գրագէտներուն, լրագրապետներուն վրայ, բայց ինչու բան մ'ալ չես ըսեր մեր վիճակին վրայ, առանց գրաչարի ո՞ւր դպրոց կունենաք, ո՞ւր գիրք, լրագիր: Բայց քառասուն տարի չարաչար աշխատելէ վերջ այսպէս անօթի փողոցները կը պտըտինք: Եւ մինակ ես չեմ. որչափ հին գրաչարներ կան ամէնն ալ այս վիճակն ունին, մնացածներն մեզի պէս պիտի ըլլան:

Պ. Տէմիրճիպաշեան, որ իբր հին խասգիւղցի կը ճանչնար Ղուկաս աղայի ընտանիքն ալ, հարցափորձեր ըրաւ: Ղուկաս աղայ ըսաւ թէ Արմիկ ինչ վիճակի մէջ է, բժիշկն ինչ հրաման տուաւ, բայց ստակ չը կար: Խօսակցելով հասած էին Ղուկաս աղայի տան դուռը. գրաչարն հրաւիրեց պ. Տէմիրճիպաշեանը վեր ելնել սուրճ մը խմել. հրաւէրն ընդունեց:

Պ. Տէմիրճիպաշեան աչքովը տեսաւ տան խեղճութիւնը, շատ այլայլեցաւ տեսնելով Արմիկն որ անկիւն մը նստած էր գրեթէ կմախք դարձած, խնդամոլիկ աղջիկն այլ ևս չէր խնդար: Գրագէտը շատ յուզված մեկնեցաւ: Արծաթ և ոսկի չունէր որ տար, բայց ինչ որ ունէր չը խնայեց, գրեց և հրատարակեց սրտաշարժ բանաստեղծութիւն մը— կամ լաւ ևս իրականութիւն մը:—Կարդալով այդ տողերը կը զգաք աղքատութեան և մահուան սարսուռը: Այդ տխուր տողերը կը բուրէին աչնանային մելամաղձութիւն:

Հէգ գեղեցիկ աղջիկ... Տերևք անկանին.
Ցերեկամուտ յածեն բոսուերք դամբանին.
Նիրհդ է խռով յոյժ, և իբր երազ մ'արթնութիւնդ,
Մէն մի ճաճանչ արփւոյն ըմպէ վարդ արիւնդ:

Եւ սակայն այս ձայնն անլսելի կը մնար:

Արմիկի տկարութիւնը կաւելնար հետզհետէ, աչնան վերջի օրերը մեռաւ: Խեղճուկ մեռելաթաղ մը ըրին. գրեթէ ոչոք իւր դագաղին ետևէն:

Կիրակի օրը «գլուխդ ողջ մնայ»-ի եկողներուն կըսէր—ա՜խ, ինչ կընէք ըրէք. զաւակներդ ձիավար ըրէք, թող փողոցները ձուկ ծախեն, բանջարեղէն ծախեն, բայց գրաչար մի ընէք: Աստուած թշնամիս գրաչար չընէ:

Հայկակ

նին պապ Ուրբանոս VI գերմանական կայսր Կարլոս IV-ի դրդմամբ պապական աթոռը նորից տեղափոխում է Հռոմ: Այդ ժամանակ կաթօլիկ աշխարհում անհագին երբանցում էր տիրում: Կարդինալները, Ֆրանսիայի դրդմամբ, ընտրում են նոր պապ Կղեմէնտոս VII, որ մնում է Ավինիօն: Այդպէս միաժամանակ երեւում են երկու պապ. համալսարանները այստեղ փոքր դեր չէին կատարում. Փարիզի համալսարանը բռնեց Կղեմէնտոսի կողմը, իսկ Պրագայինը Ուրբանոսի: Ֆալցի իշխան Ռուպրեխտի յարաբերութիւնները լարած էին Ֆրանսիայի հետ և մի և նոյն ժամանակ նա բարեկամ էր Կարլոս VII-ի հետ ու աւելի համակրում էր Ուրբանոսին. այդ պատճառով նա չէր կարողանում սառնասրտութեամբ նայել այն բանի վրա, որ իր երկրի երիտասարդութիւնը գնում է Փարիզ ուսանելու և հայրենիք վերադառնալիս բերում են իրանց հետ ֆրանսիական ուղղութիւնը: Դորա առաջը առնելու համար նա վճռեց ունենալ սեփական համալսարան: Հանգամանքները նրան օգնեցին: Փարիզի համալսարանի ռէկտոր Մարզիլլին պատերազմ յայտնեց բոլոր համալսարաններին, բռնելով Ուրբանոսի կողմը և այդ պատճառով նա ստիպված էր թողնել Փարիզը: Ռուպրեխտը դիմեց Մարզիլլին: Մարզիլլին համաձայնվեց:

1386 Թւականի յուլիսին ստացվում է Ուրբանոս VI-ի բուլլան (կոնդակը), որով նա թոյլ է տալիս հիմնելու Հայդլբերգում համալսարան: Հէնց առաջին տարին համալսարանը ունեցաւ մօտ 600 ուսանող: Ռուպրեխտը և նրա յաջորդները նուիրում էին համալսարանին անհագին արտօնութիւններ: Համալսարանը ունէր չորս բաժանմունք՝ աստուածաբանական, իրաւաբանական, բժշկական և փիլիսօփայական: Պետութիւնը երաշխաւոր էր լինում, որ ուսանողները հայրենիքից Հայդլբերգ գալուց կունենան ապահով ճանապարհ (այդ բանը XIV դարում մեծ արտօնութիւն էր), նոքա իրաւունք ունէին ամեն մի դատարկ բնակարան, մինչև անգամ եթէ տէրերը իրանց համաձայնութիւն չը տային, վարձելու, նոցա ազատում էին ամեն տեսակ հարկերից. նոքա ունէին սեփական անկախ դատարան, պետական պաշտօնեաները նոցա վրա ոչ մի իրաւունք չունէին և այլն: Ռէկտորը ստանում էր տարեկան 200 գուլդէն, որ մեծ փող էր այն ժամանակ: Ուսանողները վճարում էին 3 գուլդէն: Ռուպրեխտի թոռը Ռուպրեխտ III-ը քշում է Հայդլբերգից բոլոր հրէաներին և նոցա կալուածները նուիրում է համալսարանին:

Համալսարանի յետագայ պատմութիւնը իր մէջ արտայայտում է Գերմանիայի ընդհանուր պատմութիւնը: Նա մեծ դեր էր խաղում XVI դարում եղած մտաւոր շարժման մէջ: Սկզբումը նա բռնելով խաւարամիտների կողմը կռւում էր հումանիստների դէմ, չը նայած որ իր անդամների մէջ հաշւում էր հումանիստների այնպիսի գործողներին, ինչպիսի էին Ագրիկօլա, Էրազմ, Ռեյխլին և ուրիշները: Նոյնպէս վատ էր վերաբերվում սկզբում համալսարանը րեֆորմացիային, մինչև որ կուրֆիրստ Օտտօ Հէնրիկոս կարողացաւ նրան ուղիղ ճանապարհի վրա դնել: 1557 Թւականին նա հրաւիրում է Մելանխտօնին, և այդ ժամանակուանից՝ ընկած համալսարանը նորից բարձրանում է: Այս XVI դարու վերջերում Հայդլբերգ մուտք է գործում կալվինիստների վարդապետութիւնը, որին մեծ համակրութիւն էին ցոյց տալիս թէ պալատը և թէ համալսարանը: Եզուիտներ էլ քնած չէին, և Հայդլբերգում երեք եկեղեցիներին (կաթօլիկ, լութերական և կալվինական) և կուսակցութիւնների մէջ օրից օր սաստկանում էր կռիւը:

Չը նայած քաղաքական գործերի այդ խառնակութեան, համալսարանը շարունակում էր իր գլուխը բարձրացնել: Ուսանողները գալիս էին Գերմանիայի ամեն կողմերից. համալսարանի մէջ գործում էին Գերմանիայի այն ժամանակվայ ամենաառաջնակարգ գիտնականները: Երեսնամեայ պատերազմը այդ բոլորին վերջ տուեց: Կաթօլիկների զօրքը, Տիլի հրամանատարութեան տակ, 1620 Թւականին յաղթում է Ֆալցի կուրֆիրստ Ֆրիդրիկոս V.-ին Սպիտակ Սարի մօտ եղած ճակատամարտում և արշաւում է դէպի Հայդլբերգ: Հայդլբերգ ընկաւ յաղթողների ձեռքը և սկսեց աւերուել: Քար քարի վրա չը մնաց: Համալսարանը ընդհանուր աւերման մէջ չը խնայվեցաւ, ազատուեցաւ միայն նրա աշխարհահռչակ գրադարանը, որ լիովին նուէր ուղարկվեցաւ Պապին: Գրադարանի միայն մի չնչին մասը ներկայ դարիս սկզբներին (1815) վերադարձվեցաւ: Լեոն XIII պապը, կամենալով պատուել ներկայ տօնախմբութիւնը, նուէր ուղարկեց համալսարանի գրադարանի..... պատկերազարդ ցուցակը:

Պատերազմից յետոյ համալսարանը թէև վերականգնվեց, բայց նա շատ վատ դրութեան մէջ էր, նամանաւանդ, որ XVII դարի վերջում ընկնում է եզուիտների ձեռքը: Ազատ գիտութեան տեղ, որ աւանդվում էր երկու դարից աւելի, սկսվեցին աւանդուել չոր ու ցամաք եկեղեցական սխոլաստիկական գիտութիւնները: Ուսանողների թիւը շատ փոքր էր. համալսարանի նիւթական դրութիւնը այժմս այնպէս ապահովված չէր և մի քանի անգամ հարց էր բարձրացել համալսարանը փակելու: Այդպէս էլ կը լինէր, եթէ Բադենի դուքս Կարլոս Ֆրիդրիկոս (որը դարձել էր Ֆալցի և դրա հետ միասին Հայդլբերգի պետ) ներկայ դարուս սկզբներում նոր միջոցներ չառաջադրէր համալսարանի անունը նորից բարձրացնելու համար: Նա նիւթապէս ապահովացրեց համալսարանը և մեծ ջանք գործադրեց դէպի Հայդլբերգ գրաւելու գիտնական ոյժերին: Ինչպէս որ առաջ, համալսարանը հումանիստների կենտրոն էր, նա այժմս դարձել է ռօմանիզմի կենտրոն և մեծ հարուած է տալիս այն բանին, որ սկսում է ուսումնասիրել գերմանական ազգի պատմութիւնը, լեզուն ու հնութիւնները: Ներկայ դարում համալսարանը անհագին առաջադիմութիւն արեց. նորա մէջ դասախօսում էին այնպիսի գիտնականներ, ինչպէս են՝ Տիբօ, Վանգեր, Միտտերմայեր, Խելիուս, Ռաու, Շլօսսէր, Հերվինուս, Հէյսսէր և միւսները:

Այժմս նրա փառքը կազմում են՝ Կունօ-Ֆիշեր, Բունզեն, Կօն, Հիրկէ, Հիհենքառուր, Չերնի և միւսները: Համալսարանը կրում է իր հիմնադրի և վերանորոգչի անունը Ruperto-Carola.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Տաճկա-Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող յուզմունքները, ճնշումները և խառնակութիւնները, մանաւանդ Վանի գործերը և Պօղոս եպիսկոպոսի դատապարտելի արարքները վերջին ժամանակներս իրանց վրա դարձրին թէ ֆրանսիական, թէ անգլիական և թէ ռուսաց մամուլի ուշադրութիւնը:

—Բերլինից գրում են յուլիսի 22-ին, որ «Հողային միութիւնը», որի նպատակն է պրօպագանդա անել հողերը պետութեան ձեռքը տալու համար, արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը, և մեծ յոյս ունի իր գործի յաջողութեան վրա:

—«Central News»-ը հաղորդում է, որ անգլիական կառավարութիւնը վճռեց նորից գրաւել Սուդանի մի մասը:

—Լօնդօնից հաղորդում են, որ «Pall Mall Gazette» լրագրի յայտնի խմբագիր Ստէդի գործը նորից սկսվում է յուզվել: Ցայտնի է, թէ Ստէդ ինչ միջոցների դիմեց, ցոյց տալու համար թէ օրիորդների պատիւը և կուսութիւնը որպիսի մեծ վտանգի մէջ է Անգլիայի զանազան քաղաքներում: Օրիորդ Էլիզայի ծնողքը, որին Ստէդ փախցնել տուեց, «ապացուցանելու համար թէ որքան հեշտութեամբ են փախցնվում աղջիկները» պահանջում են այժմ Ստէդից և իր համախոհներից 8,000 ֆ. ստերլինգ: Ցայտնի է և այն, որ Ստէդ իր կարծիքի ճշգութիւնը ապացուցանելու համար էր, որ երեք ամիս էլ բանտարկվեցաւ:

—Բերլինից հաղորդում են, որ չինական դեսպանին այնտեղ մեծ պատւով ընդունել են: Դեսպանին բերելու համար նշանակվեցաւ երկաթուղու յատուկ գնացք:

—Վաշինգտօնի սենատի յուլիսի 22-ի գաղտնի նստի մէջ, Էդմունդս խօսեց քաղաքական յանցաւորներին փոխադարձապէս տալու համար Անգլիայի հետ կապելիք դաշնագրի մասին: Այդ միտքը հաւանութիւն չը գտաւ հանրապետականների կողմից և ընդդիմադրութեան հանդիպեց ռամկապետականների կողմից:

—Նորերումս Լօնդօնի լօրդ-մէրի մօտ եղած բանկետում Սալըսբըրի մի ճառ խօսեց, և այն միտքը յայտնեց, որ եգիպտական և աֆգանական հարցերը չեն սպառնում եւրօպական խաղաղութեանը:

—Բելգիայում օրերումս տեղի ունեցան բանւորների նոր ցոյցեր: Ցոյցերից յետոյ տեղի ունեցաւ մեծ միտինգ, որի ժամանակ ճառեր խօսեցին ընդհանուր ձայնատուութեան սկզբունքի պաշտպանութեան համար: Բանւորական ցոյցերը խաղաղ անցան:

—Իրլանդիայի և Անգլիայի յարաբերութիւնները լարվում են: «United Ireland» լրագիրը յայտնում է, որ իրլանդական ժողովրդեան և Սալըսբըրիի կառավարութեան մէջ պատերազմը արդէն հրատարակված է: Բելֆաստում խառնակութիւնները աւելի ու աւելի սաստկանում են: Քաղաքացիները զինաւորված են:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ջիկագօյում նորերումս բժիշկների ուշադրութիւնը գրաւեց մի հազւագիւտ դէպք: Մի կին եկաւ ակնաբուժարան իր որդու հետ, որը կարողանում էր մութ տեղ տեսնել: Երեխային տարան մութ սենեակ, զանազան փորձեր արեցին, և համոզվեցան, որ յիրաւի նա մութ տեղը տեսնում է: Մանրամասն քննութիւնը ցոյց տուեց, որ երեխայի աչքը կատուի աչքի կազմութիւն ունի: Ակնաբոյժները այն միտքը յայտնեցին, որ օգնել երեխային այդ բանում անկարելի է:

***

Օգոստոսի 6-ին Բերլինում մեռաւ գերմանական նշանաւոր գիտնականներից մէկը՝ Վիլհելմ Շէրեր: Շէրեր ծնվեցաւ 1841-ին: Նա գերմանական միութեան ջերմ պաշտպան էր:

***

Մտադրութիւն կայ եկող տարի, Փարիզում բանալ զէնքերի և զինւորական հագուստների համաշխարհային ցուցահանդէս:

***

«Русс. Вѣд.» լրագրի Նիւ-Եօրքի թղթակից Մակ-Գախանը, խօսելով այն մասին թէ ինչպէս է անցկացնում ամառը այնտեղ իգական սեռը և նկարագրելով թէ որքան այնտեղ հասարակութիւնը սիրում է զանազան տեսակ ճանապարհորդութիւնները թէ ծովերի վրա, և թէ լեռնոտ տեղերում, ասում է հետևեալը մօդային հետեւող, բայց մօդայի համեմատ միջոցներ չունեցող ընտանիքների մասին. «Դրանք, որ վարձել են առանձին տներ, վարձում են ոչ-շատախօս ծառայ, փակվում են տան մէջ և յայտնում են իրանց հարևաններին և ծանօթներին թէ երկուշաբթով գնում են ճանապարհորդելու կամ ծովի վրա կամ լեռները: Պատուհանները փակվում են. ծածկվում են ամուր կերպով դռները, և շատ անգամ կօմեդիայի յաջողութեան համար, մի քանի սնդուկներ ուղարկվում են կառքերով, ի հարկէ ոչ թէ երկաթուղու կայարանը, այլ քաղաքային պահեստները, որտեղ այդ իրեղէնները մնում են այնքան ժամանակ, մինչև որ տէրերը կը դուրս գան իրանց կամաւոր բանտարկութիւնից: Եւ այդպիսիները անց են կացնում շաբաթները մութ սենեակներում, ուրախանալով, որ ուրիշները պիտի կարծեն թէ իրանք զուարճանում են ամարային տեսարաններով: Նոյն խորամանկութիւնը գործ են դնում և հարևանները, և այդպիսով հարևանները միմեանց խաբում են, թէև քիչ չէ պատահում որ դրանք միմեանց որտեղ լինելու մասին ճիշտ տեղեկութիւններ են ունենում. բայց և այնպէս պատահած ժամանակը միմեանց բարեւում են, համբուրվում են, պատմում են իրանց անցկացրած ուրախութիւնների մասին, պատմում են իրանց ճանապարհորդութիւնների, լեռնային զբօսանքների, ձիարշաւների, պարահանդէսների մասին, ցաւելով մի և նոյն ժամանակ որ ծովային կամ լեռնային օդը այնքան էլ մեծ ազդեցութիւն չէ թողել իրանց դէմքերի վրա... Սակայն այն էլ բաւական է, որ մթնացրած սենեակներում քնքոյշ ձեռքերի մորթը աւելի քնքշանում է. և դէմքը աւելի դժգոյն և խորհրդաւոր տեսք է ստանում...: Աւելի են ուրախանում ամառը աղքատ դասակարգի աղջիկները, որոնք ամբողջ ցերեկը անց են կացնում խանութներում, արհեստանոցներում, հիւրանոցներում, մասնաւոր տներում և այլն: Այդպիսիները ամարային գեղեցիկ և գրաւիչ երեկոները տանը նստել չեն կարող: Իւրաքանչիւր այդպիսի աղջիկ ունի իր կավալերը, որը պէտք է նրան ուղեկցէ և միասին պիտի գընան զանազան զբօսավայրեր, էժանագին կօնցերտներ և այլն: Այդպիսի զոյգեր երեկոյեանները միշտ միասին են: Ցաճախ այդ բարեկամութիւնը վերջանում է հարսանիքով: Սակայն այդ պարտաւորեցուցիչ չէ, և երբէք ջահիլ աղջկայ վարկը վայր չի ընկնում նրանից, որ նա ամենայն երեկոյ զբօսնում է մի կավալերի հետ: Կավալերը զզւեցրեց, աղջիկը գտնում է իր համար մի ուրիշ կավալեր: Մեծ բան էլ չէ եթէ այդ զոյգը երեկոյեանները պարկի մէջ ժամանակ կանցկացնէ համբոյրներով: Անցնելով Կենտրօնական պարկով երեկոյեանները, միշտ կարելի է տեսնել այդպիսի զոյգերին գրկված և նստած նստարանների վրա....:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՍԱՐԱՏՕՎ, 11 օգոստոսի: Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը անցաւ Սարատօվ քաղաքով, որտեղ քաղաքիս ներկայացուցիչների հետ խօսակցելու միջոցին խոստացաւ իր աջակցութիւնը սարատօվեան նաւահանգստի մօտ Վօլգայի Փարվատերի խորացնելու գործը շուտափոյթ և յաջող կերպով յառաջ տանելու մասին: Մինիստրը հէնց տեղն ու տեղը տեսաւ բոլոր սկսված աշխատանքները: Լուրերին նայելով դժբաղդութիւն պատահած տեղից նեքքև գտնվել են դարձեալ շատ դիակներ. կորածների ընդհանուր թիւը հիմայ հասնում է մինչև 130 հոգու:

ՎԻԷՆՆԱ, 11 օգոստոսի: Իշխանի գահընկեցանելը պահանջեց ժողովուրդը, որ հաւաքվել էր շաբաթ առաւօտը պալատի առաջ:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 11 օգոստոսի: Իշխան Ալեքսանդր առ այժմս գտնվում է Լօմ-Պալանկինում:

ՓԱՐԻԶ, 11 օգոստոսի: Ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահը միտրօպօլիտ Կլիմէնտն է: Կարավելօվի կուսակցութիւնը չէր մասնակցում այդ յեղափոխութեանը:

ՎԻԷՆՆԱ, 11 օգոստոսի: «Fremdenblat» լրագրի խօսքերով իշխան Ալէքսանդրին արևելեան բեմից հեռացնելը անսպասելի բան չը պէտք է համարել մեծ պետութիւնների համար: «Այս դէպքը—ասում է վերոյիշեալ լրագիրը—հազիւ թէ կարող է դուրս գալ քաղաքագիտական շրջանակից և կործնել բացառապէս տեղական բնաւորութիւնը. այս դէպքում վճռողական ազդեցութիւն կունենայ Ռ. Դրան բռնած դիրքը, որը չէ միջամտում իշխան Ալէքսանդրի համար ոչ քաղաքագիտական, ոչ ներգործական կերպով:»

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 11 օգոստոսի: Բօլգարական ժամանակաւոր կառավարութիւնը մի շրջաբերական հրատարակեց, որում ասված է որ իշխան Ալէքսանդր Բօլգարիային մեծ ծառայութիւններ մատուցեց պատերազմի դաշտի վրա, բայց քաղաքականութեան մէջ չափազանց քիչ էր համակրվում բօլգարների դրութեանը որպէս սլավօնական տէրութիւն և սակաւ ուշադիր էր լաւ յարաբերութիւններ ունենալու Ռուսաստանի հետ, որի պատճառով նրա գահընկեցութիւնը անհրաժեշտ եղաւ:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 օգոստոսի: Կիսապաշտօնական «Nord-Deutsche Zeitung» լրագիրը ասում է, որ բօլգարական դէպքերը չեն դիպչում գերմանական շահերին:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 11 օգոստոսի: Սօֆիայից հաղորդում են «Ժօմնա» լրագրին, որ բօլգարական ժամանակաւոր կառավարութեան մինիստրները հետևեալներն են.—միտրօպօլիտ Կլիմէնտ—նախագահ առանց պօրտֆէյլի, Ստոեանօվ—արտաքին գործերի մինիստր, Ցանկօվ—ներքին գործերի, Բուրմօվ—ֆինանսների, մայօր Նիկիֆօրօվ—պատերազմական, Ռօդօսլավօվ—արդարադատութեան և Վելչէվ—ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 օգոստոսի: Երէկ վերջացաւ Կրասնօսելսկի բանակի մեծ զօրահանդէսը: «Journal de St. Petersbourg» լրագիրը Բօլգարիայում պատահած դէպքերի առիթով յոյս է յայտնում որ բօլգարական և ռումէլիական պետական մարդիկը կը հասկանան, որ այս երկիրների վիճակները կախումն ունեն, նախ և առաջ, նրանց գործունութեան ձևից և թէ մեծ պետութիւնները, որոնք պէտք է որոշեն նրանց վիճակը, ամենից առաջ ցանկանում են խաղաղութիւն պահպանել: Ահա ինչու համար նրանց սեփական շահը պահանջում է, որ նրանք կարողանան գրաւել պետութիւնների հաւատարմութիւնը, յետ պահելով իրանց ամեն տեսակ ագիտացիաներից և ձեռնարկութիւններից, որոնք կարող են խոչնդոտ լինել պետութիւնների բարեհաճ գործողութիւններին. սրանցից կախված է ամբողջովին Բօլգարիայի ապագան:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 12 օգոստոսի: Բօլգարական գահընկեց իշխանը երէկ պէտք էր դուրս գար Ռօխօվից և երէկ էլ հասնէր Ժուրժեվօ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 օգոստոսի: Բարձրագոյն հրամանով օգոստոսի 11-ին Կրասնօէ Սելօում, զինւորական դպրոցներում քննութիւններ եղան և ընդամենը 692 երիտասարդներ սպաների աստիճան ստացան: Հրատարակված է պետական խորհրդի կարգադրութիւնը առանձին արտօնութիւնների մասին քաղաքական ծառայութիւնների համար Պրիամուրեան, Արևելեան-Սիբիրիայի, Ստեպնօի և Թուրքեստանեան գեներալ-նահանգապետութիւնների մէջ, Անդրկովկասում, Տօբօլեան, Տօմսկի, Արխանգելսկի, Օլօնեցկի և Վօլօգդեան, Լեհաստանի և Սախալինի նահանգներում:

ՎԻԷՆՆԱ, 12 օգոստոսի: Տեղեկութիւն է ստացվել այստեղ, որ Արեւելեան-Ռումէլիայում գտնվող բօլգարական զօրքը իշխան Ալէքսանդրի կողմն է բռնել. ռումէլիական կառավարութեան գլխաւոր հրատարակված է Մուտկուրիլօվը. Շումլայի և Տրնօվ քաղաքի ազգաբնակութիւնները և բերդապահ զօրքեր նոյնպէս իշխանի կողմը բռնեցին:

ՍՕՖԻԱ, 12 օգոստոսի: Ազգաբնակութիւնը համակրական ցոյցեր արեց ռուսաց հիւպատոսի տան առաջ:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 12 օգոստոսի: Բօլգարիայից և Ռումէլիայից ստացած լուրերին նայելով՝ զօրքի մեծ մասը իշխանի կողմն է բռնել:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 օգոստոսի: Երէկ արտասահմանից վերադարձաւ ֆինանսների մինիստրը:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 13 օգոստոսի: Բօլգարիայում յուզմունքը շարունակվում է, բայց ճիշդ տեղեկութիւններ չը կան: Բոլոր քաղաքները հրատարակված են պաշարման դրութեան մէջ. բոլոր հաղորդակցութիւնները ընդհատված են, մինչև անգամ ճանապարհորդներին արգելում են սահմանը անցնելը: Ասում են, որ ժամանակաւոր կառավարութեան մէջ տարաձայնութիւններ են ծագել: Բ. Դուռը սպասողական դիրք է բռնել:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 13 օգոստոսի: Բօլգարական անցքերի պատճառով Թագաւորի արտասահման գնալը յետաձգված է, իսկ Գարաշանինին առաջարկված է անյապաղ վերադառնալ: Տեղի են ունենում յաճախ մինիստրական խորհուրդներ՝ զօրավարների մասնակցութեամբ: Խօսում են սերբիական զօրքի մասնաւոր սպառազինութեան մասին:

—

ՍՒ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Օգոստոսի 12-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$23^7/_{16}$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	199 $^1/_4$	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	246 $^1/_2$	սան.
Ոսկի — արժէ — —	8 ր.	46 կ.
Մաքսային կուպօններ — . . .	8 ›	46 ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	26 ›
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	4 և	6⁰/₀ ›
Պետակ. բանկ. 5⁰/₀ տոմս 1-ին շրջանի	100 ›	75 կ.
— — — — 2-րդ —	100 ›	37 ›
— — — — 3-րդ —	— ›	— ›
— — — — 4-րդ —	100 ›	— ›
— — — — 5-րդ —	100 ›	25 ›
Արևելեան 5⁰/₀ փոխառութ. 1-ին շրջ.	100 ›	— ›
— — 2-րդ —	100 ›	— ›
— — 3-րդ —	100 ›	— ›
Ներքին 5⁰/₀ առաջին փոխառութ.	238 ›	50 ›
— երկրորդ —	227 ›	25 ›
5$^1/_2$⁰/₀ ռէնտա	104 ›	75 ›
Ոսկեայ ռէնտա.	185 ›	— ›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	158 ›	50 ›
5⁰/₀ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	159 ›	12 ›
5$^1/_2$⁰/₀ գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած. բանկի.	97 ›	12 ›
6⁰/₀ գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	102 ›	— ›
— — Պօլտավայի— —	101 ›	50 ›
— — Պետ.Տօլսկ. — —	101 ›	37 ›
— — Կիևվի — —	102 ›	12 ›
— — Մօսկվայի — —	102 ›	— ›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	101 ›	— ›
— — Նիժ. Սամար. —	101 ›	37 ›
— — Վիլնայի —	100 ›	75 ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 ա.	97 ›	50 ›
— —Քութայիսի-18 և 43 ա.	97 ›	— ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	548 ›	— ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	258 ›	50 ›
Ռիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	97 ›	75 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	94 ›	62 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	95 ›	25 ›
Օդէսայի — — .	94 ›	25 ›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	100 ›	— ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	86 ›	25 ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

ՇՈՒՇԻ. Լէօ. Ձեր մատենագրութիւնը տպագրվելու չէ: Շատ ցաւում ենք:

ՇԱՄԱԽԻ. փ. Ձեր նամակը տպագրվելու չէ:

ԱՐԴԱՀԱՆ. Ա. Տ. Մ. Ուղարկեցինք ձեր պահանջած երեք բրօշիւրներ, մինը ռուսերէն, իսկ երկուսը գերմաներէն լեզուով, այն է «Экон. пол. турецк. армя.», «Die Oekonom. Lage der Armenier» և «Die Hungersnoth in Türk, Arm.»

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

և վաճառվում է բոլոր գրավաճառանոցներում

ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ

կօմեդիա մէկ արարուածով փոխադրութիւն և հրատարակութիւն

ԲԱՐՍԵՂ ՔԱՄԱԼԵԱՆԻ

Գինն է 20 կոպ. 2—7

Մի երիտասարդ, որ աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը, ցանկանում է ուսուցչի պաշտօն վարել գիւղերի կամ քաղաքների Հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներում: Պայմանների մասին դիմել պ. Մալումեանցին „Մշակի" խմբագրատանը:

2—3

ՄԻ ՊԱՏՈՒԱԻՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔ ընդունում է գիշերօթիկ աշակերտներ, 8—13 տարեկան, ձեռնտու պայմաններով: Ընդունվում են և ոչ-գիշերօթիկներ: Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը: 2—6

Հասցէն խնդրել „Մշակի" խմբագրատանը: 3—6

Սրանով պատիւ ունիմ յայտնել յարգելի հասարակութեան, որ տեղական լրագրութեան մէջ մի քանի անգամ պարտք եմ համարել նախազգուշացնել իմ գործարանից ծխախոտ գնողներին, որ երևան են եկել մի քանի չարամիտ գործարանատէրեր, որոնք կեղծում են մեր փաթեթները և իրանց ցածր գնի ապրանքը մեր ազգանուան տառերի տակ սաղացնելով, հասարակութեանը մոլորութեան մէջ են գցում և մեր վարկը կասկածանքի ենթարկում: Այդ տեսակ կեղծիքների վերաբերութեամբ քանի անգամ տրտունջ լսելով մեզանից շարունակ ծխախոտ գնողներից, դարձեալ ստիպված ենք կրկնել նոյն նախազգուշութիւնը և որպէս զի կեղծած չը լինի մեր ապրանքը, ամեն անգամ գնելու ժամանակ հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել մեր իսկական ազգանուան վրա:

Սրա հետ միասին պատիւ ունիմ յայտնել յարգելի հասարակութեան, որ ներկայումս Տաճկաստանից ստացել եմ զանազան տեսակի ծխախոտ—Գեօբէկ, Սամսօն և այլն:

Թիֆլիսի ծխախոտի գործարանատէր Ն. Բօզարճեանց: 3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԿՈՂՈՊՏՎԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻ"

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՄԱՅԻ

ԳԻՆՆ Է ՄԷԿ ՌՈՒԲԼ

Թիֆլիսում վաճառվում է միայն Կենտրօնական գրավաճառանոցում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի այս հասցէով Въ гор. ТИФЛИСЪ, въ типографію канцеляріи Главноначальствующаго, Сергѣю Симоновичу Назарову. 4—15

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ:

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական տնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համարիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն, և 7) Գեղագրութիւն:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնները օգոստոսի 25-ից, ամեն այն օր, երեկոյեան 5-ից, մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում՝ Սոլոլակում, Լաբօրատօրնայեա փողոցի վերայ, Յովհաննէս Ղորղանեանի տանը, № 11: Ծրագիրը ու կանօնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱՊԷՍ եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին՝—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

7—15

АРМЯНСКАЯ ПОЭЗІЯ

въ лицѣ Рафаила Патканяна

Г. ЧАЛХУШЯНА

Продается въ Тифлисѣ, въ Центральной книжной Торговлѣ. Цѣна 50 к.

6—10

Թոյլատուութեամբ նորին գերազանցութեան պ. Հոգաբարձուի կովկասեան ուսումնական շրջանի, բաց եմ արել Երևանում ԵՐԿԴԱՍԱՐԱՆԵԱՆ ԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ. պատրաստում եմ կլասիքական գիմնազիայի և ուսուցչական սեմինարիայի համար աշակերտներ, ունիմ նաև ԿՐԿՆՈՂԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ: Հիմնադիր Գ. Ազատեանց:

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել պ. Ներսէս Սիմէօնեանցին Երևանում:

3—3

Պատկերազարդ ԴԱՍԱԳԻՐՔ-ԻՆՔՆԱՈՒՍՈՒՑԻՉ ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻ Լ. Խան-Աղեանցի. գրավաճառների մօտ 20 կոպէկ:

7—24 (Հ.)

Պարսկաստանի Ռաշտ քաղաքի հայոց ընթերցարանի վարչութիւնը խոնարհաբար խնդրում է հեղինակներին, թարգմանիչներին և ուրիշ մասնաւոր անձանց՝ նպաստել Ռաշտի գրադարանին, ուղարկելով մի կամ մի քանի օրինակ իրանց հեղինակութիւններից, թարգմանութիւններից, և առհասարակ հայերէն, ռուսերէն և ֆրանսերէն լեզուներով գրքեր: Գրքերը պէտք է ուղարկել հետևեալ հասցէով. Баку, Г-ну Григорію Дильдарову. (Ռաշտի գրադարանի համար):

4—6

Հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեամբ՝ Մողնոյ եկեղեցւոյ սբ. Գայիանեան հայ օրիորդաց ուսումնարանը ԲԱՑՈՒԵԼՈՒ է առաջիկայ սեպտեմբերից. աշակերտուհիների ընդունելութիւնը և քննութիւնը կը սկսուի ներկայ օգոստոսի 19-ից.

Գլխաւոր կառավարիչ՝ Յարութիւն աւագ քահանայ Սուզանաճեանց:

1—3

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, օգոստոսի 20-ին, „ԱՆԱՏՕԼԻԱ" (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Բէնօին, նախկին Արծրունու գալլերէում, № 103. 3—4